

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA`LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG`ONA DAVLAT UNIVERSITETI

“YURIDIK FAN VA TA`LIMNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI:
MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA”

Xalqaro ilmiy konferensiya to'plami

(2024-yil 15-may)

Farg'ona -2024

“Yuridik fan va ta’limning zamonaviy yondashuvlari: milliy va xorijiy tajriba”. – Farg’ona, 2024-yil 15-may. – 156 b.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni, 2019-yil 8-oktyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-sonli Farmoni hamda 2024-yilga mo‘ljallangan xalqaro va respublika miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxatini tasdiqlash to‘g‘risidagi buyrug‘idagi ustuvor vazifalarini amalga oshirish maqsadida “Yuridik fan va ta’limning zamonaviy yondashuvlari: milliy va xorijiy tajriba” mavzusidagi xalqaro ilmiy konferensiya” tashkil etildi.

Mas'ul muharrirlar:

Axrirqulov A.A. – yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD), dotsent

Dadaboyeva J.A. – yuridik fanlari nomzodi, dotsent

Ilmiy-amaliy anjuman materiallari to'plamida davlat boshqaruvi va konstitutsiyaviy huquq, fuqarolik huquqiy fanlarining muammolari, xalqaro huquqiy fanlar, jinoiy huquqiy fanlarni o‘qitish tendensiyalari tahlil qilingan.

Ma’ruza tezislarida berilgan ma’lumot uchun mualliflarning o‘zlari javobgar hisoblanishadi.

ЖАҲОН САВДО ТАШКИЛОТИ ТЎҒРИСИДАГИ ФИКРЛАР¹

Миродилжон Хомуджонович БАРАТОВ
ЎзФА Давлат ва ҳуқуқ институти бўлим бошлиғи,
юримдик фанлар доктори, профессор
E-mail: mirodil707@mail.ru

Равшан Тулкунович ХАКИМОВ
ЎзФА Давлат ва ҳуқуқ институти бош илмий ходими,
юримдик фанлар доктори, доцент
E-mail: ngo_uzail@mail.ru

Бори Тохтоходжаевич АКРАМХОДЖАЕВ
ЎзФА Давлат ва ҳуқуқ институти катта илмий ходими,
юримдик фанлар номзоди, доцент
E-mail: 1370017a@gmail.com

Аннотация: Мақола муаллифлари инглиз тилида ЖСТга қарши тарафдор бўлган шахсларнинг IvyPanda манбасида келтирган фикрларини давлат тилида баён қилиб, Иордания мамлакати ЖСТга аъзо бўлиб кирганида уни қандай салбий оқибатларга эга бўлишини кўрсатиб, мазкур фикрларни ўзбек тилида баён қилишган.

Калит сўзлар: Жаҳон савдо ташкилоти, трансмиллий корпорациялар, ГАТТ, иқтисодий беқарорлик, сиёсий хавфсизлик, ижтимоий хавфсизлик, экологик хавфсизлик, глобал хавфсизлик, озиқ-овқат хавфсизлиги, Иордания, ЖСТга аъзолик.

Аннотация: Авторы статьи на основе изучения источника IvyPanda излагают её точку зрения на узбекском языке, указывая на сторонников борьбы со Всемирной торговой организацией и теми негативными последствиями, которые будет иметь страна, если она станет членом ВТО.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, транснациональные корпорации, ГАТТ, экономическая нестабильность, политическая безопасность, сфера социального обеспечения, экологическая незащищенность, отсутствие безопасности в мире, продовольственная безопасность, Иордания, вступление в члены ВТО.

Annotation: The authors of the article, based on a study of the IvyPanda source, present her point of view in the Uzbek language, pointing to supporters of the fight against the World Trade Organization and the negative consequences that the country will have if it becomes a member of the WTO.

Key words: World Trade Organization, transnational corporations, GATT, economic instability, political security, social security, environmental insecurity, global insecurity, food security, Jordan, WTO membership.

Кириш

Жаҳон савдо ташкилоти (ЖСТ) – бу халқаро ташкилот сифатида намоён бўлиб, унинг асосий вазифаси сифатида давлатлар ўртасидаги савдога кўмак бериш ва мазкур савдо муносабатларини ҳеч қандай тўсиқларсиз амалга оширилишини таъминлашдан иборат. Ташкилот 1995 йили ташкил топиб, охириги йиллар мобайнида жуда ривожланиб кетган ва ўз фаолияти билан тарифлар ва савдо бўйича Бош Битим ташкилоти (ГАТТ) ўрнига фаолият кўрсатмоқда. Тадқиқотлар шуни кўрсатмоқдаки, ЖСТ ГАТТнинг кўпгина нуқсонларини бартараф этишга қаратилган экан ва натижада у фақатгина ГАТТ билан

---

¹ Қаранг: IvyPanda томонидан инглиз тилида акс эттирилган фикрлар///<https://ivypanda.com/essays/the-world-trade-organization-wto>.

шуғулланиб қолмай [20, Р.3] бошқа фаолият билан ҳам шуғулланмоқда. ЖСТ томонидан бошқариладиган ҳар хил шартномалар ўз ичига савдо молларини, савдо хизматларини ва интеллектуал мулк муносабатларини қамраб олади. **УЗНАТЬ БОЛЬШЕ**

Ушбу мақолада сўз ЖСТнинг ўз фаолиятида нақадар муваффақиятга эгаллиги ёхуд нима учун ўз мақсадларини Иорданияда қўлга киритолмаганлиги ҳақида боради. Аксарият даражада ЖСТ қоидаларида бўлган камчиликлар ривожланаётган мамлакатларда яшовчи камбағал одамларга тегишлидир.

Муҳокама ва таҳлил

ЖСТнинг ташкил топганидан бошлаб, ЖСТ бутун дунёда яшовчи одамлар ҳаётида кўплаб оқибатлар келтириб чиқарган. Айнан ушбу оқибатларни маълум омиллар асосида муҳокама қиламиз.

Иқтисодий нобарқарорлик

ЖСТнинг вазифасига янги иш ўринларини яратиш киритилмаган бўлса-да, у жуда жиддий қоидаларни киритган бўлиб, бу қоидалар ҳар қандай мамлакат ҳокимиятнинг ўз фуқаролари учун янги иш ўринларини яратиш имкониятини чеклаб қўяди [3, Р. 4]. Чунончи, Ташкилот томонидан амалга оширилган ва савдо билан боғлиқ бўлган инвестиция чоралари (TRIMS), давлатларнинг ҳокимиятларига трансмиллий корпорацияларга янги иш ўринларини яратиш бериш билан боғлиқ талабларни қўйиш имкониятидан маҳрум қилмоқда. Боуннинг тадқиқотларига кўра [1, Р. 301], ишчи ўринларни яратиш вазифаси тўлиқ ҳажмда давлатнинг ҳокимиятига юклатилган.

Кўпгина ҳолларда ЖСТ томонидан ўрнатилган қоидалар, одатда, хорижий инвесторларга қулай шароитлар яратиш беради, аммо ЖСТга аъзо бўлган мамлакатнинг компанияларига ҳеч қандай наф бермайди. Демак, трансмиллий корпорациялар ишчи ўринларни яратадиган бўлса-да, улар ҳеч қачон ишсизлик масаласи ҳал этилишини асосий, деб тан олмайдилар [11, Р. 45]. Тадқиқотлар шуни кўрсатмоқдаки, Иордания мамлакатигадаги корхоналар узок муддатли жараёнда ютуққа эга бўлса-да, кичик корхоналар ниҳоятда номақбул рақобат муносабатларига учрашлари мумкин ва бу босимни уларга нисбатан трансмиллий корпорациялар ўтказди. Агарда истеъмолчиларда бирор-бир танлов бўлган бўлса, улар импорт молларини паст нарҳда сотиб олиш нияти асосида шундай молларни жуда тез вақт ичида сотиб олган бўлар эдилар.

Сиёсий хавфсизлик

Ҳозирги замон оламида глобаллашув энг марказий ўринни эгаллаганлиги учун, кўпгина ҳокимиятлар унчалик кучга эга бўлмаган жамоалар сифатида намоён бўлмоқдалар ва одамлар кўпгина ҳолларда ўзининг келажақдаги иқтисодий ёки ижтимоий истиқболи тўғрисида доимо хавотир тўйғусидан нари кетмаяптилар, чунки бу истиқболларни қўлда ушлаб ва устидан бошқарувни амалга ошириш имконияти уларда деярли йўқдир [19,Р.10]. Бундай хавотир олишлар асосида ЖСТнинг ниҳоятда жиддий қоидалари оқибатида юзага келаётган воқелик ҳукм сурмоқда.

Жаҳон иқтисодиётини назорат қилувчи қоидалар ЖСТ томонидан ўрнатилади ва у ҳокимиятлардан хорижий инвесторларни тўлиқ ҳажмда ҳимоя қилиш талаби билан боғлиқ ва бу борада ҳокимиятларга тегишли таъсир ўтказилади [5,Р.35]. Бундан ташқари, ЖСТ томонидан давлатлар ўртасидаги бўлган баҳсларни ҳал қилиш бўйича қўлланиладиган ёндошув жаҳон савдосининг қоидаларига сўзсиз риоя қилиш бўйича қудратли қувватлашга ва кенг имкониятларни хорижий инвесторларга яратишга қаратилган. Демак, ЖСТ томонидан ўрнатилган қоидаларни сўзсиз ўзгартириш ҳамда тинчлик ва хавфсизликни ўрнатувчи шароитларни яратиш мақсадга мувофиқ бўлади. **УЗНАТЬ БОЛЬШЕ**

Ижтимоий таъминот соҳаси

ЖСТнинг Савдо хизматлари бўйича Бош келишуви (ГАТС) хизматлар кўрсатиш имкониятларига таъсир қилиб, трансмиллий корпорацияларга ўзларининг ишбилармонлик операцияларини чегара ортидан бемалол амалга ошириш имконини яратади. Бундан ташқари, трансмиллий корпорациялар ундан ҳам кенгроқ бозорга эришиш имкониятини яратиш беради [12, Р. 25].

Баъзи ҳолларда ГАТС қоидалари ҳокимиятларнинг аввалги рухсат этиладиган бемалол хатти-ҳаракатлари ва бу борадаги ваколатларини чеклаб қўяди, чунки улар

хусусий секторда давлат операторларининг фаолиятини чеклаш мақсадига эга. Шунга асосан ижтимоий таъминот соҳасини қўллаб-қувватлаш учун ҳар бир инсон ва миллатнинг эҳтиёжларини ҳисобга оладиган қоидаларга эга бўлиш ҳаётий жиҳатдан жуда муҳим аҳамият касб этади [2, Р. 342]. Айнан шу вазият ЖСТ қоидаларининг қайта кўриб чиқилишини ва уларни мамлакатларнинг энг эзгу ниятларини ҳисобга олувчи қоидалар билан алмаштириш зарурияти долзарблигини юзага чиқармоқда.

Экология соҳасидаги ҳимоясизлик

ЖСТ қоидалари атроф-муҳитни муҳофаза қилиш билан ҳеч қандай умумий асосга эга эмас. Аммо ЖСТнинг талаби шундан иборатки, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш жараёни хорижий инвесторларни камситмасдан амалга оширилишини талаб қилади [15, Р. 6]. Афсуски, бу ерда ЖСТ кўпгина ҳолларда бизнес, хорижий тадбиркорларнинг ҳуқуқларини экологик атроф-муҳит билан боғлиқ ҳуқуқларга нисбатан юқори қўяди.

Бундай муносабат одамларда сайёрамизнинг безавол келажаги тўғрисидаги кўплаб савол ва хавотирлар туғилишига олиб келади. Жумладан, ЖСТ қоидалари атроф-муҳитни муҳофаза қилишга қаратилган кўп тарафлама келишувларни қўллаб-қувватламайди. Шуниси афсуски, кўпгина корпорациялар ўзларининг худбин мақсадлари асосида табиатни муҳофаза қилиш билан боғлиқ қоидаларни бузиб келмоқдалар ва бу ҳолат, авваламбор, ЖСТнинг бу борадаги қоидалари атроф-муҳитни муҳофаза қилишдан узоқ эканидан далолат бермоқда.

Оламда хавфсизликнинг йўқлиги

ЖСТни милитаризм ғоясини қўллаб-қувватлашда айблamoқдалар. Мазкур ташкилотнинг фикрига кўра, давлатларнинг ҳокимиятлари миллат ва давлат фуқароларининг хавфсизлиги учун асосий масъулдир [4, Р.2]. Улар ҳарбий инфратузилма ҳамда кучли полиция кучларини таъминлаш ва шу билан жамиятда тинчликни сақлашга ҳаракат қиладилар ва буларнинг барчаси зарурий омил сифатида тан олинади. Шундай қилиб, ЖСТнинг қоидаларига биноан ҳокимиятлар учун фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлашда ҳар қандай бу каби имкониятни яратувчи воситалардан фойдаланишга рухсат берилади. Кўриниб турибдики, айнан бу соҳада, ЖСТ барча мамлакатларга уларнинг бу борадаги сиёсатини жиддий қўллаб-қувватламоқда.

Озиқ-овқат хавфсизлиги

Узоқ йиллар мобайнида озиқ-овқат хавфсизлигига нисбатан айрим хавотирлар очиқланган эди. Ўнлаб нафар кишилар очлик ҳолатида яшамоқдалар, зеро генетик жиҳатдан модификация қилинган озиқ-овқатларга нисбатан бўлган барқарорлик тобора ўсиб бормоқда ва бу ўсиб бориш, айниқса, ривожланаётган мамлакатлар ичида яққол кўзга ташланмоқда [16, Р.8]. Қишлоқ хўжалиги соҳасидаги ниҳоятда қудратли корпорациялар ўзларининг мушакларини ўзлари ёқтирган стратегияларни муҳокама қилишда ишлатдилар, аммо бу уринишлар бечора мамлакатнинг агробизнесини ривожлантиришга ва ўсишига ҳеч қандай наф бермаяпти [18, Р.5].

Шунга қарамасдан, мамлакатлар ўзларининг фуқароларини ҳимоя қилишлари лозим ва шу билан озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаши керак, айнан шу вақтда кўп миллатли ишлаб чиқарувчилар, хусусан, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчилари ЖСТ имкониятларидан фойдаланиб, мазкур миллий бурчни амалга оширишдаги уринишларига тўсиқ сифатида ҳаракат қилиб, бу соҳадаги муваффақият эришилишига тўғаноқ бўлаяптилар.

ПОЛУЧИТЬ ИНДИВИДУАЛЬНОЕ ЭССЕ

Джоффенинг [9, Р.302] тадқиқотларига кўра, ЖСТнинг ҳар бир аъзоси дискриминациядан ҳоли бўлган савдони қўллаб-қувватлашнинг энг юксак даражадаги режими тақдим этилиши (НБН) ҳамда ЖСТнинг ўзга аъзо мамлакатдан импорт қилинадиган моллар учун миллий режим ўрнатилиши кутилмоқда. Ҳозирги даврда Йордания ўзга мамлакатларнинг унинг экспортига нисбатан қандай муносабатда бўлишини назорат қилмаяпти ва бошқа мамлакатлар ўзининг импорт божларини, квоталарини ҳамда ички солиқларини Йорданиянинг экспортига қўйиши мумкин бўлади, бунинг оқибатида Йорданиянинг савдо маҳсулотлари ва савдо хизматлари халқаро савдо бозорларида рақобатдошлик хусусиятидан маҳрум бўлади.

Иорданиянинг ЖСТга кириши экспорт қилинаётган молларига нисбатан имтиёзлар билан таъминлаш ва унинг экспортига одилона муносабатда бўлиш учун ЖСТ бу мамлакатга нари борса дунё бозорининг 90 фоизда бундай шароитни яратиб бериши мумкин. Аммо Иордания ўз маҳсулот ва хизматларининг сифатини тобора ошириб, ўзга аъзо давлатларнинг сифат даражасига етиб бориши лозимлигини инкор этмаслиги керак, чунки бу билан у халқаро бозорда бошқа хорижий маҳсулотлар билан самарали рақобатдошлик муносабатида бўлади. Шунга асосан Иордан корхоналари қисқа муддатли қийинчиликлар билан тўқнаш келиши ва ЖСТ томонидан қўйилган савдо тизимида кўникиши керак бўлади, негаки ҳозирча бу соҳаларда ҳали тегишли камчиликлар борлигини инкор этмаслик зарур.

Гарчи, Иордания давлат бюджетига бюджет киримларининг катта миқдорда кўпайиши билан боғлиқ имконият мавжуд бўлса-да, тарифларнинг тобора пасайиб бориш вазияти негатив таъсир кўрсатади ва охир-оқибат савдога нисбатан кўпгина чекловларнинг олиб ташлаб юборилиши мўлжалланаётган бюджет киримларининг ўсиб боришини компенсация қилиши мумкин. Шундай қилиб, ЖСТга кириш иқтисодий фаолиятни мамлакатда тобора кенгайиб бориши билан бирга, нобарқарорликнинг мавжудлиги Иорданиядаги кичик фирмалар учун жуда яшашнинг қийин шароитларига олиб келиши мумкин бўлади. Бу эса кичик фирмаларни рағбатлантирувчи давлат сиёсатсиз уларни жуда қийин аҳволга қўяди.

Инсоннинг ҳимояга муҳтожлиги

ЖСТни, шунингдек инсонларнинг ҳимояланмаганлик даражасини тобора ўсиб боришида айбламоқдалар. Кўриниб турибдики, трансмилий корпорациялар ЖСТнинг қоидаларидаги камчиликлардан фойдаланиб, ишлайдиган ишчилар устидан ҳар хил чекловларни қўллаш билан шуғулланишлари мумкин [14, Р.31]. ЖСТ орқали бир неча корпорациялар фуқароларнинг бундай ҳимоясиз ҳолатини йўқ қилишга қаратилган уринишларига қарши тегишли чораларни киритишга ҳам уриндилар.

Мисол сифатида Американинг Массачусетс штатини олсак. У Мьянмада савдони чеклаш тўғрисидаги қонунни қабул қилди ва амалга киритди, чунки бу мамлакат инсон ҳуқуқлари, хусусан, меҳнат ҳуқуқлари бузилишида айбланган эди. Аммо баъзи мамлакатлар бундай қонундан ҳоли бўлишга уриндилар. Охир-оқибат, судда берилган даъвога нисбатан бундай қонунни АҚШнинг ЖСТга лаёқатлигини сақлаб қолиш мақсадларида кучдан қолдириш вазияти юзага келди [17, Р.16].

ЖСТга қаршилик кўрсатиш

Хокман ва Каглар [7, Р.37]ларнинг таъкидлашича, кўплаб одамлар ЖСТга қарши чиқмоқдалар ва бу қаршилик бир қатор сабаблар билан боғлиқдир. Уларнинг баъзилари мазкур чиқишда қисқача тарзда муҳокама қилинмоқда. *Биринчидан*, ЖСТ етарли даражада нодемократик ва бир неча қудратли корпорацияларнинг манфаатларига вакил сифатида чиқмоқда ва бу корпорациялар музокаралар олиб боришда ниҳоятда улкан кучга эгадир. Умуман олганда, камбағал мамлакатларнинг манфаатлари қарорларни қабул қилиш даврида ҳисобга олинмайди. Шунга қарамасдан ЖСТ қоидалари бой ёки камбағалларни тенг ҳуқуқли даражада вакилликни амалга оширишда намоён бўлиши керак, аммо бу қоидалар ғаразли манфаатларга эга корпорациялар томонидан ўзларининг манфаатлари асосида яратилган [8, Р.21].

Шунингдек, ЖСТ энг муҳим бўлган хизматлар хусусийлашувига кўмаклашади ва кўпгина камбағал одамлар учун бу хизматлардан фойдаланишга имкони йўқ [6, Р.536]. Гарчанд, хусусийлаштириш иқтисодий ўсишга кўмак берса ҳам, у айни бир пайтда аҳолининг камбағал қатламларини яшаш шароитларини осмонўпар нархга кўтариб қўяди ва бу аҳоли учун маҳсулотни сотиб олиш ёки савдо хизматларидан фойдаланиш жуда қimmatга эга бўлиб, бундай хизмат ва савдо молларидан фойдаланишни йўққа чиқариб қўяди.

ЖСТ қоидалари мамлакатлар ўртасида номувозанатли ҳолатни яратиб беради. Гарчи, фермерлар озиқ-овқат маҳсулотларини етарли даражада ишлаб чиқаришларига ва бу овқат билан барча одамларнинг ҳожатини чиқариш имконига эгаллигига қарамасдан, бу ерда бир муаммо юзага келади ва бу муаммони корпоратив ташкилотлар юзага келтиради, чунки

улар тақсимлаш жараёни устидан назорат қилишга бошлайдилар [10, Р.14]. Шундай қилиб, ривожланаётган мамлакатларда одамлар ўртасида тенгсизлик, камбағаллик ва очарчилик ҳолатининг тобора ўсиб бориш вазияти юзага келмоқда. Аммо бу борада Джоффе [9, Р.306] ўзгача фикрга эга бўлиб, хусусан, Иорданиянинг ЖСТга кириши унинг иқтисодийтини аҳамиятли даражада рағбатлантирувчи омил сифатида тан олади.

Шунингдек, ЖСТнинг номига атроф муҳитни давомий тарзда бузаётганлиги билан боғлиқ айбномалар янграмоқда. Мазкур ташкилот атроф муҳит ҳимоясига йўналтирилган қонунларни ноқонуний деб тан олинганлиги тўғрисида бу ташкилотга шу ҳолат тўғрисида хабарлар берилган [13, Р.56]. Мисол сифатида АҚШнинг Тоза ҳаво ҳамда Йўқ бўлиб кетаётган ҳайвонлар турлари тўғрисидаги Қонунларини келтириш мумкин. Ўрмон маҳсулотларини тайёрлаш, энергияни ва балиқ овидан олинган даромадларни тақсимлашга қаратилган қоидаларни ЖСТ томонидан бекор қилиниши атроф муҳитни янада ёмонлашувига олиб келмоқда.

ХУЛОСА

Ушбу масаланинг мазкур ҳужжатда акс этирилиши ва муҳокамасидан шу нарса равшан бўлмоқдаки, ЖСТ у келтираётган катта зарар учун жавобгарликка тортилиши керак ва унинг зарари келтираётган фойдасидан анча кўпроқдир. Гарчи, у шубҳасиз равишда барча одамлар ва давлатларнинг эҳтиёжларини қондириш учун ташкил топган бўлса-да, мазкур ташкилот, афсуски, фақатгина катта нуфузга эга бўлган корпорацияларнинг манфаатларига хизмат кўрсатиб келмоқда ва бу корпорациялар ЖСТда қабул қилинадиган қарорлар қабул қилиш жараёни устидан назорат олиб боришлари эҳтимоли бор. Шунга қарамасдан, ЖСТ тарафдорларининг ишончи комилки, агар мамлакат ЖСТга аъзо бўлиб кирса, у янада улкан даражада ривожланиб кетиш имкониятига эга бўлади.

Ҳуқуқий ҳимояга муҳтож бўлган шахсларни ҳимоя қилиш ўрнига ЖСТ қоидалари шундай муҳитни яратдики, унда тижорат корпорацияларининг очкўз эгалари яратилган савдо қонунчилигини ўз манфаатларида бузиб кўрсатадилар ёки бекор қиладилар. ЖСТ қоидаларидаги нуқсонлардан фойдаланиб, корпорациялар ўзларининг бой сармояларини янада кўпайтириб оладилар, айтиб бериш пайтда кўпгина айби йўқ камбағал шахсларни ялангоёқ ҳаёт шароитларида яшашга дучор этиб келмоқдалар.

Юқорида бирма-бир алоҳида қайд этилганидек, ЖСТнинг қоидаларини янги қоидаларга алмаштириш керак ва бу янги қоидалар баъзи мамлакатларга нисбатан бўлган адолатсизликка олиб келмаслиги керак. Ривожланаётган мамлакатлар алоҳида хатарга дучор бўлиш хавфига эга ва ғаразгўй трансмиллий корпорацияларнинг фаолиятдан муҳофаза қилиниши лозим, чунки бу корпорациялар фақат ўз бизнеси ривожланиши тўғрисида ўйлаб, дунёнинг тобора яшнаб бориши ва барча учун меҳнат қилиш ва бахтга эга бўлиш масканига айланишига эътибор бериш ниятидан жуда узоқдалар.

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикасининг Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиши билан боғлиқ юқорида кўрсатилган салбий оқибатларни ҳисобга олиб, бундай ҳолатларни, ўйлаймизки, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси инобатга олади ва ҳаракатларимизни дадиллик билан амалга ошириб, мамлакатимиздаги иқтисодий вазиятни яхши томонга йўналтираемиз.

Адабиётлар рўйхати:

[1] Bown, CP 2005, 'Participation in WTO Dispute Settlement: Complainants, Interested Parties, and Free Riders', *The World Bank Economic Review*, Vol. 19 (2): 301.

[2] Brown, A & Robert, MS 2008, 'What are the issues in using trade agreements to improve international labor standards?' *World Trade Review*, 7 (2): 331 – 357.

[3] Cedro, RR & Bruno, FV 2010, 'John Rawls' Justice as Fairness and the WTO: A Critical Analysis on the Initial Position of the Multilateral Agricultural Negotiation,' *The Law and Development Review*, 3:2, 5.

[4] Dervis, K 2005, *A Better Globalization: Legitimacy, Reform, and Governance*, Brookings Institution, Washington, DC.

[5] Edwards, M 2004, *Future Positive. International Co-operation in the 21st Century*, Earthscan Publications, London.

- [6] Hoekman, B & Petros, M 2000, 'WTO Dispute Settlement, Transparency and Surveillance,' *The World Economy*, 23 (4): 527 – 542.
- [7] Hoekman, B & Caglar, O 2006, *Trade Preferences and Differential Treatment of Developing Countries*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- [8] Hudock, A 1999, *NGOs and Civil Society: Democracy by Proxy?*, Polity Press, Cambridge.
- [9] Joffé, EGH 2002, *Jordan in Transition*, C. Hurst & Co. Publishers, London.
- [10] Khor, M 2002, 'The WTO, the Post-Doha Agenda and the Future of the Trade System: A Development Perspective' *Third World Network*, Geneva.
- [11] Monbiot, G 2004, *The Age of Consent. A Manifesto for a New World Order*, Flamingo, London.
- [12] Rawls, J 1971, *The Theory of Justice*, Harvard University Press, Cambridge.
- [13] Robert, D 1999, *Can International Organizations Be Democratic: A Skeptic's View*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- [14] Scholte, JA 1998, *The WTO and Civil Society*, Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, Coventry, UK.
- [15] Scholte, J & Schnabel, A 2002, *Civil Society and Global Finance*, Routledge, London.
- [16] Sen, A 2009, *The Idea of Justice*, Harvard University Press, Cambridge, UK.
- [17] Simmons, PJ & Jonge, C 2001, *Managing Global Issues: Lessons Learned*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, DC.
- [18] Soros, G 2002, *On Globalisation*, Public Affairs, Cambridge, USA.
- [19] Stiglitz, J 2002, *Globalisation and its Discontents*, Penguin Books, London.
- [20] World Trade Organization (WTO), 1999, *The Legal Texts: The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.

INSON HUQUQLARI UMUMJAHON DEKLARATSIYASI

Ahmadaliev Jasur

*Farg'ona davlat Universiteti Tarix fakulteti
Yurisprudensiya yunalishi 22/80 guruh talabasi
ahmadalievjasurbek8@gmail.com*

Annotatsiya: Hozirgi yanada globalashayotgan dunyoda, qadim zamonlardan beri insoniyatni tashvishga solib kelayotgan inson huquqlari masalasi ahamiyatli va dolzarb muammolardan biri bo'lib kelmoqda. Ushbu maqolada "Inson huquqlari Umumjahon deklaratsiyasidagi Inson huquqlarining turlari" mavzusi yoritilar ekan unda inson huquqlariga ta'rif, insonning qanday huquq turlari bayon qilingani haqida yoritilib beriladi.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, shaxsiy huquqlar, siyosiy huquqlar, ijtimoiy- iqtisodiy huquqlar va madaniy huquqlar.

Annotation: In today's increasingly globalized world, the issue of human rights, which has been a concern of mankind since ancient times, has become one of the most important and pressing issues. This article covers the topic of "Types of Human Rights in the Universal Declaration of Human Rights" and describes the definition of human rights and what types of human rights are described.

Keywords: human rights, personal rights, political rights, socio-economic rights and cultural rights.

Аннотация: В современном все более глобализирующемся мире вопрос прав человека, волнующий человечество с древних времен, стал одним из самых важных и актуальных. Эта статья охватывает тему «Виды прав человека во Всеобщей декларации прав человека» и описывает определение прав человека и какие виды прав человека описываются.

Ключевые слова: права человека, личные права, политические права, социально-экономические права и культурные права.

Inson huquqlari haqida fikr yuritib, shuni zikr etishimiz mumkinki, bu azal- azaldan insonlarga tegishli bo'lib kelgan shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlar majmuyidan